

Kudimkar nyelvi tájképe

OSZKÓ Beatrix – Larisza PONOMAREVA

MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest – oszko.beatrix@nytud.mta.hu
Komi-Permják Oktatók Továbbképző Intézete, Kudimkar – dojegpl@gmail.com

Az uráli közösségek nyelvét és nyelvhasználatát ma már sokféleképpen közelíthetik meg és vizsgálhatják a nyelvészek. Míg néhány évtizede szinte kizárólagos volt a nyelvléírás, ma már a szociolingvisztika is egyre gyakrabban jelenik meg az uráli nyelvekről készülő tanulmányokban. Ez a dolgozat is ezt a területet kívánja gyarapítani Kudimkar nyelvi tájképének bemutatásával.

Egy adott területen élő nyelvek nyelvi hierarchiában betöltött szerepe, azaz kulturális, gazdasági és nyelvpolitikai értékük tükröződik a terület közterein látható táblák, feliratok, képek által közvetített információkban. Ezeket a vizuális információkat egy alig két évtizedes múlttal rendelkező tudományterület, a nyelvi tájkép kutatói gyűjtik és elemzik. Az idő előrehaladtával a kutatási téma részterületei gyarapodnak, új dimenziókat nyitva vagy új földrajzi területeket bevonva a vizsgálatba. Az egyik ilyen új terület a nyelvi tájkép kutatásának megjelenése a finnugor (uráli) nyelveket beszélő népek vonatkozásában. Ez egyrészt új földrajzi területek vizsgálatát jelenti, másrészt szemünk előtt alakul ki egy új kutatási terület a finnugrisztikán belül.

A nyelvi tájkép

Landry és Bourhis már klasszikusnak számító meghatározása szerint a nyelvi tájkép vizsgálatokor elsősorban útjelző táblák, reklámtáblák, utcanevek, helynevek, kereskedelmi egységek feliratai és kormányzati épületek hivatalos táblái kerülnek górcső alá (Landry – Bourhis 1997). Napjainkban már egyre jobban tárgul a vizuális információkat hordozók vizsgálható és vizsgálható területe, az iskolák vagy templomok nyelvi tájképét, a „mozgó” feliratokat feldolgozó dolgozatok száma is gyarapodik. Ennek a „robbanásnak” egyik oka, hogy a gyűjtendő anyag mellett a gyűjtésre alkalmas eszközök ma

már minden kutató számára könnyen hozzáférhetőek: okostelefonokkal, digitális fényképezőgépekkel, tabletekkel jó minőségű képeket¹ lehet készíteni.

Ugyancsak a fent említett szerzőpáros nevéhez fűződik a feliratok két alapfunkciójának megkülönböztetése, eszerint az információ lehet *kommunikatív* vagy *szimbolikus*. Ben-Rafael és munkatársai rávilágítanak arra, hogy a nyelvi tájkép elemeiben különböző, nyelvi ideológiákat tükröző tényezők különíthetők el: hatalmi viszonyok, kommunikatív célok, önkifejezés vagy épp a kollektív identitás kifejezése (Ben-Rafael és mts 2010).

Kudimkar nyelvi tájképét vizsgálva nem térhetünk ki minden lehetséges részterület bemutatására, így az interneten megjelenő képet, a mozgó feliratokat nem vizsgáljuk, az iskolák nyelvi tájképét pedig csak érintőlegesen tárgyaljuk. Megemlíthetjük viszont a személyközi térhez tartozó feliratok egy kis csoportját, melyek a szolgáltatóiparhoz, azon belül a vendéglátáshoz kapcsolódnak.

A nyelvi tájkép kisebb finnugor közösségekben és Oroszországban

A nyelvi helyzet vizualitáson keresztüli megragadása, a nyelvi tájkép kutatása a finnugrisztikán belül a legfiatalabb tudományterület. E folyóirat lapjain 2016-ban jelent meg két tanulmány, melyek az Oroszországban élő uráli népek közül két szibériai város nyelvi tájképét mutatják be. Várnai Zsuzsa (2016) azt vizsgálja, a több nemzetiségnek otthont adó Dugyinka közterein milyen mértékben vannak jelen az ott élő kisebbségek; Horváth Csilla (2016) a Hanti-Majszinszkban élénk társulást képező népet elemzi az egyik őslakos nép, a manysik szempontjából.

Valamivel nagyobb múltra tekinthet vissza az Oroszországban vagy a posztszovjet utódállamokban élő nem finnugor népek köztereken megmutató vizuális kultúrájának vizsgálata. A Szovjetunió utódállamai közül a Baltikum és Ukrajna területén folynak jelentősebb, a nyelvi tájképet feldolgozó munkálatok (Pošeiko 2014, Muth – Wolf 2010).

A posztszovjet területek közül Kazany van földrajzilag legközelebb az általunk vizsgált területhez. E város nyelvi tájképét dolgozzák fel Natalyia Aristova (2016a, b) dolgozatai, melyek azt mutatják be, hogy az elmúlt évek gazdaságpolitikai folyamatai milyen változásokat indukáltak. A jelentős számú külföldi látogatót vonzó sportesemények hatására megjelent, majd egyre nagyobb teret nyert az angol a területen őshonos tatár és a többségi orosz nyelv mellett.

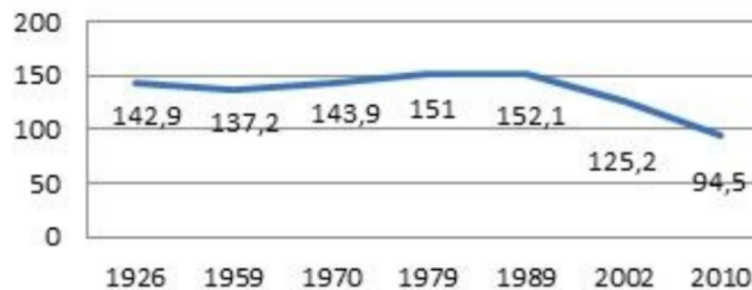
¹ „A szociolingvisták ma már nemcsak jegyzetfüzettel és diktafonnal járnak a világot, digitális fényképezőgép is van náluk, amivel pillanatképeket rögzítenek arról, ami időközben »nyelvi tájképként« vált ismeretessé” (Blommaert 2012: 5, idézi Laihonon 2012: 46).

A fent említett nyelvekben közös, hogy kisebbségi helyzetben vannak, esetükben a nyelvi tájkép nemcsak a szimbolikus tér használatáról, hanem a többségi és kisebbségi lét nyelvben tükröződő „küzdelméről” is tanúskodik. Arról, hogy milyen formákban nyilvánul meg a hatalom, és mekkora teret képesek meghódítani a kisebbségi nyelvek az adott területen. Ahogy Hornsby és Vigers (2012: 71) megállapítja, a nyelvi tájkép a nyelvi ökológia része, elemzésével egy beszélőközösség vitalitásáról, nyelvi forrásainak felhasználásáról is képet alkothatunk. A vizsgálatok pusztá ténye emelheti a lakosság nyelvi tudatosságát, ösztönözheti a kisebbségi nyelvek vizuális használatát, ez pedig erősíthet egy beszélőközösséget abban, hogy bátrabban használja nyelvét (Gorter és mtsai 2012).

Szem előtt tartva ezeket a megállapításokat, érthető, hogy a kisebb uráli népek, így a komi-permjákok esetében is különös jelentősége van annak, hogy nyilvános helyeken találkozhatnak-e anyanyelvükkel, a szimbolikus térből sikerül-e, és ha igen, mekkora szeletet kiharítaniuk.

A vizsgálat tárgya: a komi-permják nyelv és a beszélői által lakott terület

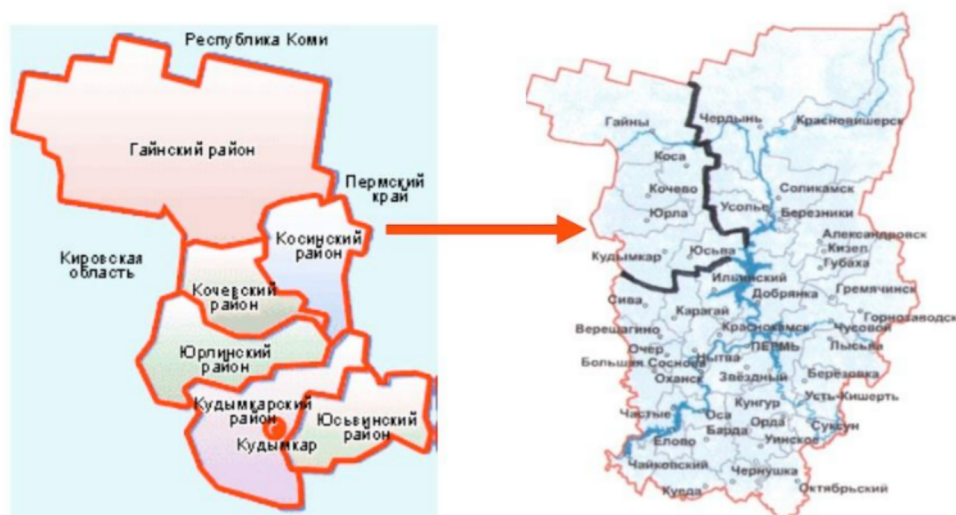
A komi-permják nyelv az uráli nyelvcsalád permi ágának tagja. A 2002-es népszámlálási adatok szerint a 125 235 komi-permják nemzetiségű egyén 75%-a (94 328 fő) beszélt a nyelvet. A következő években ez a helyzet jelentősen változott, a 2010-es census során már csak 94 456-an vallották magukat komi-permjáknak, közülük 63 106 (66,8%) nyilatkozott úgy, hogy beszéli a nyelvet. (A népesség számának változásáról az utóbbi közel 100 évben az 1. táblázat tájékoztat.) Kimondható tehát, hogy egy komi-permják-orosz nyelvcserehelyzetben lévő népről van szó. Többségük (81 048) Oroszországban, a Permi Területen, a Komi-Permják Körzetben (Кoми-Пeрмяцкий округ Пeрмского края) él.

1. sz. táblázat

A komi-permják lélekszám alakulása
az oroszországi népszámlálási adatok szerint (ezer fő)

A komi-permjákok hosszú évekig kivételezett helyzetben voltak. Komi-Permjak Autonóm Körzet néven ez a terület volt a Szovjetunió első nemzeti-ségi körzete és egyben az egyetlen olyan finnugor terület, ahol az őslakos népesség többséget alkotott. Lakhelyüket 2005. november 30. óta Komi-Permjak Körzetnek nevezik. Ez a változás nemcsak egy új név bevezetését jelentette, ezzel egyidőben a terület határai is megváltoztak, valamint megszűnt autonóm jellege. A komi-permjákok által lakott vidék ma már csak egy része a Permi területnek, az őslakos nép pedig a lakosság 4%-át kitevő kisebbség. A változást jól szemléltetik a térképek, ahol a jobb oldalin a Permi terület látható, ennek északnyugati sarkában lévő, vastag vonallal határolt része az egykori Komi-Permjak Autonóm Körzet; a bal oldalon ugyanennek a területnek nagyított képe van a járásoknak megfelelő kisebb közigazgatási egységekkel.

*A Komi-Permjak körzet és a Permi terület
Forrás: Oszkó-Ponomareva 2013: 503.*

A terület központja Kudimkar, lakossága jelenleg meghaladja a 31 000 főt, a 2010-es népszámlálási adatok szerint 64%-uk komi-permják nemzeti-ségű. Itt található minden jelentősebb intézmény, a hivatalok, valamint központi gazdasági szerepéből kifolyólag a kereskedelmi egységek színes palettája az üzletközponttól a kisebb boltokig.

A komi-permjáknak máig nincs hivatalos státusa, irodalmi változatát 1923-tól tartják nyilván.

A nyelv írásrendszere több más uráli nyelvhez hasonlóan cirillbetűs, mely fonémajelölési és helyesírási sajátosságai miatt több tekintetben nem tökéletes ezen nyelvek lejegyzésére. A többségi nyelvvel, az oroszsal megegyező írásrendszer miatt első látásra sokszor nem is lehet megkülönböztetni, hogy egy felirat milyen nyelven készült. A hagyományosan földművelésből élő népnek sokáig nem volt szüksége a közigazgatásban, hivatalos ügyek intézésénél használandó terminológiára, ezekben a szerepekben orosz jövevénymeket találunk. Ez az oka annak, hogy a kétnyelvű feliratok sokszor csaknem azonosak. Gyakori például, hogy az intézmények feliratain csak egy-egy *o* vagy *i* betű jelenti a két nyelv közötti különbséget.

A Permi terület 2007. április 27-én kelt alapokmánya rendelkezik azokról a feltételekről, melyek a komi-permják nép etnikai identitásának megőrzését vannak (lennének) hivatva biztosítani. Az okmány 42. cikkelye kimondja:

- az állami szervek feladata megteremteni azokat a feltételeket, melyek szükségesek a nyelv, a szellemi kultúra és a komi-permják nép etnikai identitása egyéb összetevőinek megőrzéséhez és fejlődéséhez;
- a Komi-Permják körzet területén hivatalos színtereken az orosz mellett a komi-permják is használható.

Az alapokmány rendelkezik ezen túl a média és az oktatás nyelvéről is, mindkettő esetében elrendeli a komi-permják használatához szükséges feltételek biztosítását.

Komi-permják egynyelvű oktatás nincs. Az oktatás nyelve és a tanítás helye² között szoros összefüggés van. Kudimkarban csak orosz tanítási nyelvű iskolák vannak, ezek közül néhányban az első négy osztályban fakultatív tantárgyként választható a kisebbségi nyelv. A városi 1. sz. óvoda oktatási programjában szerepelnek komi-permják nyelvű foglalkozások is. Ezeken óslakos és orosz gyerekek egyaránt részt vesznek. Ugyancsak ebben az óvodában szerveznek felnőtteknek szóló nyelvtanfolyamot is, melyet a szülők kérésére indítottak.

A magánszféra nyelvhasználatára a komi-permják esetében is jellemző az, ami több oroszországi finnugor nyelvnel is megfigyelhető. A beszélőközösség létszáma lehetővé tenné az anyanyelv használatát az otthon falain túl is, szélesebb körben. Elsősorban a városban lakókra jellemző, hogy a szülők otthon is csak oroszul beszélnek, és csak ezt a nyelvet adják át gyerekeiknek. Ennek legfőbb oka, hogy a gyerekek „érdekét” tartják szem előtt a szülők, hi-

² A falusi iskolákban csak a komi-permják irodalom és nyelvtan tantárgyak jelennek meg az órarendben, az általános iskolákban évfolyamtól függően heti 3–5 órában.

szen a későbbiekben a „boldoguláshoz” elengedhetetlen az orosz tudás. Ugyan az oroszral mindenki találkozik – legkésőbb az intézményes oktatásba kerüléskor, 6 éves korban –, ennek ellenére a szülők a többségi nyelv otthoni használatával akarják megkönnyíteni a gyerekek helyzetét. Ennek következtében a kudimkari gyerekek szinte mindegyike gyakorlatilag egy nyelvűként nő fel, minimális komi-permják tudással, melyet a nagyszülőknél, jellemzően a szünidőben vidéken töltött idő alatt sajátítanak el a rokonokkal és kortársaikkal való kommunikáció során. Ezen a helyzeten lényegében nem tud változtatni a korábban már említett kötelező, heti néhány órás anyanyelvi oktatás. Az utóbbi években a helyzet változott. A komi-permják presztízse nő a városban (is), ennek egyik következménye és egyben indukálója is egy új program, melynek célja a komi-permják kultúráközvetítés és nyelvoktatás. A hivatalos nyelvhasználati színtereken is egységes a kép: ott, ahol a beszélők mindegyike tud komi-permjákkul, használják a nyelvet hivatalban, postán, orvosnál, gyógyszertárban, de ez a nyelvhasználat kizárólag szóbeli.

A gyűjtött anyag és rendszerezése

Dolgozatunk alapját az a mintegy 800 képet tartalmazó adatbázis szolgáltatja, melynek döntő többségét 2016 augusztusában közösen gyűjtöttük Kudimkarban és néhány faluban.³ Anyagunk elemzésekor nem a kvantitatív, hanem a kvalitatív szempontokat helyezük előtérbe (vö. Blommaert – Maly 2014; Borbély 2014; Cserniczkó 2015).

A rendszerezésben kiindulópontként Laihonen (2012: 35) keretét használtuk, aki a határon túli magyar nyelvterületen gyűjtött anyagát a korábbi szakirodalmi eredmények összefoglalásával a következő hét kategóriába sorolja be: 1. nemzetközi, 2. állami, 3. kereskedelmi, 4. önkormányzati, 5. egyházi, 6. civil szervezetek, 7. magánemberek.

E kategorizálás nem illeszthető rá maradéktalanul az általunk gyűjtött anyagból kirajzolódó mintázatra. A nemzetközi feliratok teljes mértékben hiányoznak, ahogy civil szervezetek nyomára sem bukkantunk. Az állami és önkormányzati kategória élesen nem választható szét. Magánemberektől származó feliratok csak korlátozott számban találhatók.

Ezek figyelembe vételével egy új, mindössze négy főcsoportot tartalmazó rendszer használata indokolt. Ez a következőkből áll: 1. hivatalos (állami és önkormányzati), 2. egyházi, 3. kereskedelmi, 4. magán. Az alábbi táblázat-

³ Mivel a cikk egyik szerzője, Larisza Ponomareva komi-permják, aki rendszeresen megfordul az említett településeken, lehetőségünk van a gyűjtés folytatására.

ban azt tüntetjük fel, hogy az egyes alcsoportokban milyen nyelvű feliratokat találunk.

a felirat típusa	a feliraton megjelenő nyelvek
hivatalos	államnyelv államnyelv/kisebbségi nyelv
egyházi	államnyelv
kereskedelmi	államnyelv államnyelv/kisebbségi nyelv államnyelv/idegen nyelv
magán	államnyelv

2. sz. táblázat

A feliratok kategóriái és az ezekben előforduló nyelvek

A következőkben azt mutatjuk be, hogy az egyes kategóriákra mi jellemző, a bennük szereplő elemek milyen alcsoportokra oszthatók.

Hivatalos feliratok. Ebbe a kategóriába sorolunk minden olyan táblát, amely a központi hivatalokat és az általuk fenntartott intézményeket jelöli meg, illetve melyek az előbbiekre megrendelésre készültek.

Az alcsoportok: a) közlekedési táblák, útirányjelzők, közterületek nevei; b) intézménynevek: hivatalok, oktatási intézmények, kulturális intézmények, egészségügyi intézmények.

– Közlekedési táblák, útirányjelzők, közterületek nevei. Az állami megrendelésre előállított közlekedési táblák, útirányjelzők, a folyóvizek nevei, a közterületek neveit jelölő táblák kivétel nélkül egynyelvűek.

– Intézménynevek – hivatalok. Az intézménynevek változatosabb képet mutatnak. Az esetek többségében orosz egynyelvű feliratokkal találkozunk, ilyen a területi választási bizottság, a rendőrség. A helyi minisztérium esetében kétnyelvű feliratot találunk, és az épületen belül, egy iroda ajtaján egynyelvű komi-permják felirattal is találkozunk, mely azt hirdeti, hogy ott az őslakosok nyelvét is beszélik, azaz itt van lehetőség komi-permják nyelvű ügyintézésre.

A Permi terület minisztériumának kétnyelvű felirata és az egyik szoba ajtaján látható komi-permják nyelvű felirat: „Itt beszélünk komiul”.

– Intézménynevek – oktatási intézmények. Az oktatási és kulturális intézmények többségében egységes a kép: csak orosz nyelvű feliratokkal találkozunk. Ebbe a csoportba tartozik a már említett óvoda, ahol az őslakosok nyelve az oktatási programban és a mindennapokban egyaránt jelentős szerepet tölt be, de ennek nyomát sem a homlokzaton, sem az épületen belül nem tükrözik a feliratok.

A kétnyelvű feliratok száma elenyésző. Az Udmurt Állami Egyetem Kudimkari Tagozatánál mindkét nyelven (oroszul és komi-permjákul) látható⁴ egy-egy tábla. Ezek a szöveg azonos méretű betűkből áll, azaz ebből a szempontból a hierarchia azonos fokán található, viszont az elhelyezkedést tekintve az orosz van felül, azaz ennek a presztízse nagyobb.

– Intézménynevek – kulturális intézmények. A kulturális intézmények között többségben vannak a csak orosz nyelvű feliratot viselők, mint például a városi színház. Érdekes változatot képvisel az Etnokulturális Központ. Az intézmény emblémájának azt a betűt, az ö-t választotta, mely az orosz ábécében nem szerepel, a helyiek a komi-permják nyelv, pontosabban írás legjellemzőbb elemének tartják. Ezzel együtt csak egynyelvű feliratok találhatók az épület falain kívül és belül is: a termék mindegyikén felirat hirdeti, hogy

⁴ Az oktatás jelenleg szünetel.

milyen tevékenység zajlik ott, de csak egyetlen komi-permják szó tűnik fel ezek között, a folklóregyüttes nevében szereplő *Шондйбан* szó.

Az Etnokulturális Központ homlokzatán és a folklóregyüttes próbatermén látható feliratok

A Szubbotyin-Permják nevét viselő múzeum nem csak kétnyelvű felirátával lóg ki a sorból: ez az egyetlen hely a városban, ahol a feliratok egymáshoz képest nem függőlegesen vannak elhelyezve, hanem szimmetrikusan a bejárat két oldalán. Itt a komi-permják nyelvű tábla a vizuális hierchiában magasabb presztízsű bal oldali helyet foglalja el. A városban több helyen lehetett látni 2016 nyarán a múzeum egyik kiállítására invitáló plakátot. Ezen a komi-permják nyelvű cím szerepel első helyen, felül, s ha nem is jelentősen, de az orosznál nagyobb betűkkel.

A Szubbotyin-Permják Múzeum komi-permják nyelvű táblája és az „Élő agyag” kiállítás plakátja

– Intézménynevek – egészségügyi intézmények. Az adatbázisunkban található minden egészségügyi intézmény felirata többségi nyelvű.

Az egyházhoz kapcsolódó feliratok. A templomok nevét jelölő táblák és a hitélethez kapcsolódó feliratok mind az épületek környezetében, mind pedig a szakrális térben, illetve az oda vezető helyiségekben orosz nyelvűek. A pravoszláv egyház orosz nyelvű szertartásain jelentős számú komi-permják vesz részt.

A kereskedelem. A kereskedelmi feliratok között egy- és többnyelvűek is találhatóak. Ez az a csoport, ahol az orosz mellett egy második nyelv megjelenése nem egyértelműen a komi-permjákot jelenti, találunk például az angol mellett olasz, finn és japán elemek megjelenésére is.

Az őslakosok nyelvének megjelenése

Mind a kereskedelem, mind a szolgáltatások terén találunk komi-permják üzletet. Mindegyik népszerű a helyi lakosság körében, akik nemcsak a közvetített szolgáltatás miatt tartják számon a helyet – büszkék arra, hogy nyelvük ezen a fórumon is megjelenik.

Két vendéglátóipari hely található a városban, melynek van komi-permják kötődése: egy söröző és egy étterem. Ez utóbbi utcai felirata az orosz magasabb presztízsét tükrözi, belső tereiben megjelennek komi-permják motívumok a falakon és az étlapon is. Ez utóbbi egynyelvű, a kínálat csak oroszul olvasható. Az épület közvetlen környezetében, az utcafronton a komi-permják mitológia és mesevilág szereplőit láthatjuk: totemállatok, mesehősök embernagyságú vagy még annál is nagyobb, fából faragott másolatai vigyázzák a ház békéjét. A leghangsúlyosabb helyet egy hatalmas halat tartó medve foglalja el. A szobor talapzatán az alkotás neve csak komi-permjákkal olvasható, idézőjelbe téve. Érdekes az étterem neve: *Кафе Блюз*, mely egyszerre idézhet nemzetközi vagy orosz asszociációkat, de a komi-permják gyökerekhez nincs köze.

A *Кафе Блюз* étterem előtti szobor
és a talapzatán olvasható neve

A másik vendéglátóipari egység a *Пермяк* söröző, névválasztása nem hagy kétségeket. A vendégek nyugalma fölött itt is a faragott szobrok örködnek: a bejáratnál jobbra egy permják férfi és nő van, a söröző neve mellett pedig faragott söröskorsók hirdetik a helyiség funkcióját.

A „Marketing” üzletlánc feliratai

Ez az a bolt, ahol az elsők között lehetett komi-permják feliratokkal találkozni. Árukészlete a mindennapi szükségletek kielégítését célozza meg, elsősorban élelmiszert árulnak. Az épület oldalán öt nagyméretű színes molinó reklámozza az üzlet kínálatát, egy-egy terméket vagy termékcsoporthat bemutatva. Mindegyik felépítése ugyanaz: csak oroszul olvasható az előállító neve balra fent és jobbra a hazai termékek vásárlására buzdító mozgalom emblémája; alul látható az árucikk megnevezése oroszul és komi-permjákkal.

A „Marketing” élelmiszerbolt egyik plakátja

Mindenképpen szólni kell a nyitvatartási információkat hirdető tábláról. Arany háttéren két színnel látható rajta felirat: kékkel és feketével. A szövegrészek nem ismétlődnek, ha nincs különbség az orosz és a komi-permják változat között, mint például az üzletlánc, a bolt vagy a város neve. Ahol akárcsak egy betűnyi eltérés van a két nyelvi alak között, mindkét formát megtaláljuk. A tulajdonos sajátos megoldást választott: felül a komi-permják, majd alatta az orosz szöveg olvasható. Az elhelyezkedést tekintve a kisebbségi nyelv tölt be magasabb hierarchiafokozatú szerepet, ugyanakkor az orosz szöveg betűmérete nagyobb, ezzel kiegyenlíti a különbséget. Arról, hogy mi lehetett a felirat készítettőjének szándéka, egy harmadik jelentés-

elem, a szín szolgálhat információval: az üzlet neve a többi szövegnél nagyobb betűvel és kék színnel van írva, azaz ezt a színt tekinthetjük fontosabbnak. Ugyancsak kék színűek a komi-permják részletek, ez arra enged következtetni, hogy ezt a nyelvet kívánták magasabb presztízsként jelölni.

Idegen nyelvek megjelenése

Ez a város nyelvi tájképének leglátványosabb képet mutató területe. Az 1990-es évektől vannak jelen a városban a kereskedelemmel vagy egyéb jellegű szolgáltatással foglalkozó vállalkozók, ezt megelőzően nem volt jellemző, hogy az állami feliratokon kívül bármi más látható lett volna. Ma a piaci versenynek megfelelően a tulajdonosok igyekeznek a meglévő vagy reménybeli ügyfélkör figyelmét felkelteni minél szembeötlőbb vizuális jeleket használva. Ez nem csak a színek, a nyelvek bátor használatát is jelenti. Ami a nyelveket illeti, az angol mellett felismerhetjük az olasz, finn vagy japán nyelv jelenlétét. Az idegen nyelvi elemet tartalmazó feliratok jellemzően a kínált termék eredetére utalnak, s két nagy csoportra oszthatók: az egyik az eredeti nyelvet idéző, latinbetűs forma (pl. az ENTER egy számítástechnikai cég neve), de gyakori az idegen szó vagy kifejezés cirill betűkkel való megjelenítése is (*Примавера* ruhabolt). Ezek keverékére is találunk példát, amikor a latin betűs felirat és ugyanannak a szónak az oroszra adaptált változata szerepel egymás mellett, egy kozmetikai szalon tábláján ezt olvashatjuk: *Beauty style*, alatta kisebb betűkkel: *Бьюти Стайл*.

Külön alcsoportként kezeljük azokat a feliratokat, amelyek latin betűs alakja megegyezik azzal a márkánévvel, amelynek a képviselőjét ellátják, pl. *faberlic*.

Üzletet reklámozó tábla és egy falírka Kudimkarban

A többnyire angol szavakat idéző cégnevek vagy reklámok egyértelműen az idegen elem presztízsnövelő hatása, valamint az ügyfelek bizalmának elnyerése céljából kerülnek a falakra. Jellemzően számítástechnikai, kozmetikai vállalkozások élnek ezzel a lehetőséggel, de egy reklámcég például *Pride* néven hirdeti magát.

A magáncélú feliratok

Ahogy azt korábban már említettük, ez a csoport is továbbosztható: a hirdetésekre és a falfirkákra. Az előbbieket elvétele fordulnak elő Kudimkar utcáin, mindössze egy hirdetőtáblát találtunk, amelyet a hivatalos plakátoktól „elhódított” a magánhirdetések tömkelege. Ezek valamilyen formában szintén a kereskedelemhez kapcsolhatók: lakást kínálnak kiadásra vagy méznek keresnek vevőt.

A komi-permják identitás megjelenése a nyelvi elemeket nem tartalmazó vizualitásban

Hornsby és Vigers (2012: 57) nemcsak a nyelvi elemeket tartalmazó feliratokat, hanem a nem-nyelvi vizuális elemeket is bevonja a vizsgálatba, mintegy kiszélesítve a vizsgálati keretet.

Az őslakos kisebbség identitására utaló nem nyelvi vizuális elemek többféleképpen jelennek meg a városban. A kulturális emlékezet szimbolikus terét nem kell megosztaniuk az oroszokkal, ezen a területen hagyományokkal csak ők rendelkeznek.

A Kulturális Újrarendezés „Ötemeletes házak” programjának keretein belül 2011-ben újult meg néhány ház a „3D Street art” stílus jegyében. Ezek mindegyike – kihasználva az épületek adta lehetőséget – egy sajátos térmozaikot alkot. Ha az épületeket különböző szögből nézzük, más-más képet látunk. Ezek mindegyike a komi-permják hagyományokhoz kapcsolódik: búzakalászatot, geometrikus népi motívumokat formáznak, vagy mint azt a következő oldalon lévő képeken láthatjuk, egy mitológiai hőst. Az első képen két lakóépület látható, egyikükön geometrikus minta, a másik épületet oldalról, megfelelő szögből nézve Kudim Os, a komi-permjákok őse, Kudimkar alapítója látható, míg a házzal szemben állva gabonakalászatot formálnak a vonalak. Az alkotó Alekszandr Zsunyov,⁵ Permben élő fiatal festő. Az 1980-as években épült lakótelep külsejének újragondolásával az őslakos identitás uralja a város központjának egy jelentős részét.

⁵ A házról egy rövid videó található a youtube-on:
https://www.youtube.com/watch?v=WB5FHL-_obs

Összegzés

Dolgozatunkban a komi-permják nyelvi tájképről adtunk számot a Kudimkarban található vizuális elemek bemutatásával és elemzésével. Megállapítható, hogy a többségi nyelv hegemoniája jellemző, bár egyre több területen bukkan fel az őslakosok nyelve is. Az egyes hivatali épületeken – többnyire alárendelt szerepben – megjelennek komi-permják szövegek.

Ezek egyre fokozódó térhódítása az öntudatos, vállalkozással foglalkozó őslakosok tevékenységének köszönhető. Ők üzemeltetnek néhány kereskedelmi egységet, melyek nemcsak pusztán létükkel, hanem környezetükben is igyekeznek felvállalni identitásukat, nemcsak a helyiségek belsejében, hanem a hozzájuk kapcsolódó külső térben is feltűnnek nyelvi vagy szobrok formájában nem nyelvi vizuális elemek.

Ez a fajta vizuális jelenlét is hozzájárul ahhoz, hogy a helyi lakosok bevallása szerint az utóbbi években a mindennapokban is érezhetően nőtt a komi-permják nyelv presztízse a városlakók körében.

Irodalom

- Aristova, Nataliya 2016a: English Translations in the Urban Linguistic Landscape as a Marker of an Emerging Global City: The Case of Kazan, Russia. *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 231: 216–222.
- Aristova, Nataliya 2016b: Rethinking Cultural Identities in the Context of Globalization: Linguistic Landscape of Kazan, Russia, as an Emerging Global City. *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 236: 153–160.
- Bartha Csilla – Laihonen Petteri – Szabó Tamás Péter 2013: Nyelvi tájkép kisebbségben és többségben: egy új kutatási területről. *Pro Minoritate* 23/3: 13–28.
- Ben Rafael et al. 2010: Introduction. In: Shohamy, Elana et al. (eds), *Linguistic Landscape in the City*. Multilingual Matters, Bristol. xi–xxviii.
- Blommaert, Jan – Maly, Ico 2014: *Ethnographic Linguistic Landscape Analysis and Social Change: A Case Study*. Tilburg Papers in Culture Studies. Paper 100.
- Borbély, Ana 2014: Peisaj lingvistic, cultural și social din Chitighaz (2010). Simpozion. *Comunicările celui de al XXIII-lea Simpozion al Cercetătorilor Români din Ungaria (Giula, 23–24 noiembrie 2013)*. Giula [Gyula]: Publicație a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria. 157–172.
- Csernicskó István 2015: Nyelvek vetélkedése a nyelvi tájképben: kárpátaljai példa. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 15/1–2: 71–84.
- Gorter, Durk 2006: *Linguistic Landscape: a New Approach to Multilingualism*. Multilingual Matters, Clevedon.
- Gorter, Durk 2013: Linguistic Landscape in a Multilingual World. *Annual Review of Applied Linguistics* 33: 190–212.
- Gorter, Durk 2017: A nyelvi tájkép tanulmányozása: bevezetés a tudományterületbe. *REGIO* 2017/3: 31–49.
- Gorter, Durk et al. 2012: The Revitalization of Basque and the Linguistic Landscape of Donostia-San Sebastián. In: Gorter, Durk – Marten, Heiko F. – Mensel, Luk Van (eds), *Minority Languages in the Linguistic Landscape*. Palgrave Studies in Minority Languages and Communities. Palgrave Macmillan, London. 148–163.
- Hornsby, Michael – Vigers, Dick 2012: Minority Semiotic Landscapes: an Ideological Minefield? In: Gorter, Durk – Marten, Heiko F. – Van Mensel, Luk (eds): *Minority Languages in the Linguistic Landscape*. Palgrave Studies in Minority Languages and Communities. Palgrave Macmillan, London. 57–73.

- Horváth Csilla 2016: Hanti-manszijszki nyelvi tájkép. *Folia Uralica Debreceniensia* 23: 69–84.
- Laihonen, Petteri 2012: Nyelvi tájkép egy csallóközi és egy mátyusföldi faluban. *Fórum. Társadalomtudományi Szemle* 14/3: 27–49.
- Landry, Rodrigue – Bourhis, Richard 1997: Linguistic Landscape and Ethnolinguistic Vitality. *Journal of Language and Social Psychology* 1/16: 23–49.
- Marten, Heiko F. – Van Mensel, Luk – Gorter, Durk 2012: Studying Minority Languages in the Linguistic Landscape. In: Gorter, Durk – Marten, Heiko F. – Van Mensel, Luk (eds), *Minority Languages in the Linguistic Landscape. Palgrave Studies in minority Languages and Communities*. Palgrave Macmillan, London. 1–15.
- Muth Sebastian – Wolf Frederik 2010: The Linguistic Landscapes of Chişinău: Forms and Functions of Urban Public Verbal Signs in a Post Soviet Setting. *Papers from the Lancaster University Postgraduate Conference in Linguistics & Language Teaching*. Vol. 4.
[http://www.lancaster.ac.uk/fass/events/laelpgconference/papers/v04/8-Sebastian%20Muth\(done\).pdf](http://www.lancaster.ac.uk/fass/events/laelpgconference/papers/v04/8-Sebastian%20Muth(done).pdf)
- Oszkó Beatrix – Ponomareva Larisza 2013: A komi-permják nyelv és a média. In: Kontra Miklós – Németh Miklós – Sinkovics Balázs (szerk.), *Elmélet és empiria a szociolingvisztikában*. Gondolat Kiadó, Budapest. 500–517.
- A Permi Terület 2007. április 27-én kelt alapokmánya.
- Pošeko, Solvita 2014: Ergonyms of Educational and Cultural Spheres in two of Baltic States Cities. *Journal of Education Culture and Society* 1: 299–311.
- Várnai Zsuzsa 2016: Az őslakos kisebbségi identitás vizuális megjelenése egy arktikus szibériai városban. A nyelvi tájkép vizsgálata Dugyinkában. *Folia Uralica Debreceniensia* 23: 275–292.
www.perepis2002.ru
http://www.gks.ru/free_doc/new_site/perepis2010/croc/Documents/Vol4/pub-04-05.pdf

*

The Linguistic Landscape of Kudymkar

The present paper aims to describe the linguistic landscape of Komi-Permyaks, a Finno-Ugric speech community, in the territory of Perm Krai, Russia. After a brief theoretical introduction, we describe the linguistic landscape of Kudymkar, the "capital" of the territory. In our research, we use the well-known frame of linguistic landscape proposed by Laihonen (2012) which had to be slightly modified in line with the given data.

BEATRIX OSZKÓ – LARISA PONOMAREVA